

نسخه جدید

ویژه شب امتحان

نکات مهم

خلاصه

تفسیر موضوعی قرآن کریم

منبع اصلی: نشر معارف (جمعی از نویسندگان)

مناسب برای //
دانشجویان سراسر کشور

نویسنده جزوه //
تیم آموزشی بژیک

نوع فایل //
خلاصه طبقه‌بندی شده

کیفیت //
تضمین ۱۰۰٪ مطالب

4

ساعت مطالعه

۱۰۰%

پوشش نکات

42

صفحه مفید

فصل یکم: شناخت قرآن

درآمد

- ✓ ابعاد چهارگانه اهمیت شناخت قرآن :: ۱- منبع اصلی دین | ۲- معنابخش ایمان و زندگی | ۳- پایه‌گذار جهان‌بینی و خردورزی | ۴- عرضه‌کننده اخلاق و شیوه بنای جامعه.
- ✓ اهداف سه‌گانه مراجعه به سنت و اجتهاد :: ۱- تفسیر دقیق اصول | ۲- تطبیق صحیح اصول بر فروع | ۳- یافتن پاسخ منطقی به نیازهای جدید.
- ✓ اساس اندیشه دینی، جهان‌بینی حق و شریعت اسلامی تماماً بر پایه قرآن استوار است و شناخت این کتاب، نقطه آغاز هرگونه شناخت، تلاش فکری و سلوک معنوی محسوب می‌شود.

اقسام شناخت قرآن

- ✓ بررسی و مطالعه همه‌جانبه درباره قرآن کریم به عنوان یک اثر وحیانی، در سه حوزه مجزا دسته‌بندی می‌شود: ۱- شناخت سندی ۲- شناخت تحلیلی ۳- شناخت ریشه‌ای.

شناخت سندی

- ✓ مفهوم شناخت سندی: استفاده پژوهشگر از ابزارهای علمی برای دریابیدن میزان اعتبار اسناد یک کتاب، صحت انتساب آن به گوینده، درستی یا نادرستی بخش‌های آن و بررسی دلایل اطمینان‌بخش در این زمینه است.
- ✓ قرآن کریم به طور مطلق از بررسی و شناخت سندی بی‌نیاز است؛ زیرا هیچ‌گاه در انتساب سوره‌ها و آیات آن به پیامبر اسلام کوچک‌ترین تردیدی رخ نداده و هیچ نسخه مشکوک یا متفاوتی از آن در جهان وجود ندارد.

دلایل بی‌نیازی قرآن از شناخت سندی

- ✓ ۳ مؤلفه اصلی بی‌نیازی سندی قرآن: ۱- هویت ذاتی و قدسی | ۲- تلاش‌های مستمر پیامبر و مؤمنان | ۳- شرایط ویژه جامعه عصر نزول.
- ✓ ۵ دلیل تفصیلی مصونیت قرآن از تحریف: ۱- دریافت وحی با علم حضوری | ۲- نزول تدریجی | ۳- نگارش بی‌وقفه کاتبان | ۴- جنبه‌های اعجاز ادبی و آهنگین | ۵- بسط بودن جامعه بدوی.
- ✓ مفهوم علم حضوری: عالی‌ترین روش دریافت وحی توسط پیامبران است که ماهیت آن به گونه‌ای است که دریافت‌کننده، نسبت به حقایق دریافت‌شده کوچک‌ترین تردید و خطایی را روا نمی‌دارد.
- ✓ خداوند متعال به منظور حفظ دقت و انتقال بی‌نقص وحی، شخص پیامبر را از هرگونه شتابزدگی در خواندن آیات پیش از اتمام نزول نهی فرموده و گردآوری آن را بر عهده ذات اقدس الهی دانسته است.
- ✓ نزول تدریجی قرآن در طول بیست و سه سال، تفاوت بزرگی با نزول یکباره کتب آسمانی داشت؛ زیرا این امر مانع از مشتبه شدن نسخه‌ها گردید و فرایند دریافت، اطمینان‌بخشی و فراگیری را برای مؤمنان بسیار هموار ساخت.

✓ یکی از مهم‌ترین اقدامات حفاظتی پیامبر اسلام، برگزیدن جمعی از نویسندگان مشهور به «کاتبان وحی» بود که کلام خدا را به مجرد نزول و با دقت کامل نگارش می‌کردند.

✓ جنبه ادبی، هنری و ساختار آهنگین آیات به گونه‌ای روان و جذاب بود که حفظ و به خاطر سپردن قرآن را با کمترین صرف وقت در جامعه اسلامی رواج می‌داد.

✓ گزارش‌های معتبر تاریخی مبنی بر شهادت هفتاد تن در جنگ بئر معونه و چهارصد تن از قاریان در جنگ یمامه، نشانگر تثبیت عظیم آیات قرآن در حافظه جمعی مسلمانان است که مانع از بروز هرگونه تغییری می‌گردید.

✓ ویژگی‌های جامعه عصر نزول در حفظ شفاهی: ۱- ذهن خالی از دغدغه | ۲- حافظه بسیار قوی | ۳- بی‌سوادی (یادگیری دیداری و شنیداری).

✓ پیوند عمیق، احساسی و عاطفی مؤمنان با قرآن به عنوان کلام مقدس خداوند سبب شد که آیات به بالاترین درجه تواتر دست یابد، به طوری که اجازه تغییر یا جابه‌جایی حتی یک حرف از آن به هیچ‌کس داده نمی‌شد.

✓ تهدیدات نسخه‌های قرآن در دهه‌های بعدی: ۱- توسعه سریع امپراتوری | ۲- فاصله گرفتن نومسلمانان از مدینه.

✓ در سال بیست و پنج هجری، کمیته‌ای متشکل از بزرگان صحابه و قاریان در شهر مدینه تشکیل شد که وظیفه خطیر تهیه، تدوین و رسمیت بخشیدن به یک نسخه متمرکز و واحد از قرآن را بر عهده داشتند.

✓ نسخه‌های هماهنگ‌شده توسط این کمیته در قالب شش یا هشت نسخه که «أم» یا «امام» نامیده می‌شدند، تدوین گردیده و به مراکز مهم اسلامی نظیر مکه، کوفه، بصره، شام، بحرین، یمن، مصر و الجزایر ارسال شدند.

✓ به منظور اطمینان از صحت تلاوت، همراه با هر یک از نسخه‌های ارسالی به مناطق مختلف، یک قاری ممتاز نیز اعزام می‌شد تا قرائت صحیح و استاندارد را به مسلمانان آن ناحیه بیاموزد.

شناخت تحلیلی

✓ مفهوم شناخت تحلیلی: مرحله‌ای کلیدی است که پژوهشگر در آن به مطالب و محتوای کتاب، هدف، پیام، سبک بیان و شیوه برخورد اثر با مسائل بنیادین هستی آگاهی می‌یابد تا عیار علمی آن کاملاً روشن گردد.

✓ اهداف پرسشگرانه در شناخت تحلیلی: ۱- بررسی طرح سعادت آدمی | ۲- تحلیل منطق استدلال‌ها | ۳- سنجش هماهنگی پیام‌ها با عقل سلیم.

✓ دستاورد اصلی شناخت تحلیلی این است که علاوه بر شکل‌دهی به اساس و زیربنای ایمان مسلمانان، به عنوان یک جهت‌دهنده قطعی برای رفتار و اخلاق آنان در زندگی فردی و اجتماعی عمل می‌کند.

شناخت ریشه‌ای

✓ مفهوم شناخت ریشه‌ای: تلاشی علمی برای روشن ساختن این مسئله که آیا اندیشه‌ها و محتوای مطرح‌شده در کتاب، از تراوشات ذهنی خود پدیدآورنده است یا صرفاً اقتباسی از آثار و اندیشه‌های دیگران محسوب می‌شود.

نکته مهم: در مسیر پژوهش، شناخت ریشه‌های همواره فرع بر شناخت تحلیلی است؛ به این معنا که تا محتوای یک اثر با دقت و تحلیل همه‌جانبه شناخته نشود، اساساً نوبت به مقایسه و بررسی ریشه‌های آن با آثار دیگر نخواهد رسید.

✓ در فرآیند بررسی ریشه‌های قرآن با آثار علمی و کتاب‌های مذهبی هم‌زمان خود مقایسه شده و میزان ارتباط محیطی پیامبر با دنیای آن روز و افراد باسواد سنجیده می‌شود تا اقتباسی نبودن آن ثابت گردد.

✓ نتیجه نهایی و ارزشمند شناخت ریشه‌های منصفانه، رهنمون ساختن پژوهشگر به سوی اثبات اصالت الهی قرآن است؛ یعنی معارف آن از افقی بسیار بالاتر از ذهن پیامبر افاضه شده و ایشان صرفاً حامل وحی بوده‌اند که این امر اعجاز قرآن را اثبات می‌کند.

فرض‌های بنیادین در شناخت قرآن

✓ ۳ ویژگی برجسته توجه به قرآن: ۱- تنوع محتوا | ۲- گستردگی مباحث | ۳- جذابیت بی‌نظیر ساختار.

✓ رخدادهای گشاینده زوایای جدید پژوهشی: ۱- توسعه اسلام در قرون اولیه | ۲- ورود به عصر علم و فناوری.

وحيانی بودن الفاظ قرآن

✓ دیدگاه قطعی، عمومی و همیشگی مسلمانان بر این اصل استوار است که علاوه بر معارف بلند، قالب واژه‌ها، جمله‌ها و تمام ساختار ترکیبی قرآن نیز مستقیماً از سوی خدای متعال بر پیامبر نازل شده است.

✓ اعتقاد راسخ به وحيانی بودن ظاهر و الفاظ قرآن، به دلیل برخورداری از پشتوانه‌های قدرتمند برهانی و روایی، به مثابه یکی از ضروریات غیرقابل‌انکار دین در میان مسلمانان پذیرفته شده است.

✓ ثمره اعتقاد به الهی بودن متن قرآن، ایجاد احترامی فوق‌العاده و اثبات برتری مطلق و بی‌چون‌وچرای این کتاب آسمانی بر هر متن انسانی دیگری در جهان است.

✓ ۵ دلیل استوار بر الهی بودن الفاظ قرآن :: ۱- معرفی صریح به عنوان سخن خدا | ۲- ساختار بدیع و تحدی | ۳- دلالت صریح آیات | ۴- نفی دخالت پیامبر | ۵- تفاوت آشکار لحن کلام.

✓ مفهوم تحدی در قرآن: فراخوانی کوبنده به تمام انسان‌ها و جنیان است که اگر در الهی بودن آیات تردید دارند، کلامی مشابه آن بیاورند؛ پیامی که اثبات‌کننده عجز مشترک تمام آفرینش در ساختن متنی همانند قرآن است.

✓ آیات متعددی به روشنی بیان می‌دارند که ساختار لفظی و زبان عربی این کتاب آسمانی بدون هیچ واسطه‌ای مستقیماً به خدای متعال و اراده او منتسب است.

✓ آیاتی از قرآن با قاطعیت هرگونه دخالت پیامبر را در تغییر، تبدیل یا تعویض ساختار ظاهری قرآن نفی کرده و آن را صرفاً منوط به تبعیت محض از وحی الهی معرفی می‌نمایند.

✓ اعراب عصر نزول که آشنایی کاملی با گفتار پیامبر داشتند، پس از شنیدن آیات الهی با اقیانوسی از مضامین و

اسلوبی مواجه شدند که فرسنگ‌ها با قالب‌های انسانی فاصله داشت و این تفاوت لحن، وحیانی بودن آن را به اثبات می‌رساند.

✓ زرقانی که از اندیشمندان برجسته اهل تسنن به شمار می‌رود، با نگاهی منصفانه اعتراف نموده است که میان واژگان اعجاز‌آمیز قرآن و سخنان روزمره شخص پیامبر، تفاوت‌های بنیادین و آشکاری وجود دارد.

✓ معارف عمیق و محتوای ژرف قرآن نیازمند واژگان و قالبی است که احاطه بر تمام آن‌ها منحصراً در اختیار قدرت و علم خداوند بوده و فراتر از توان محدود بشر است.

تبصره: پیامبر با وجود اینکه انسانی همانند سایر مردم بود و طبعاً توانایی تحمل سنگینی وحی را نداشت، اما منحصراً به دلیل برخورداری از ویژگی «شرح صدر» و اوج طهارت درونی، قادر شد این حقایق ⚠ سنگین آسمانی را بدون هیچ‌گونه کاستی دریافت و ابلاغ نماید.

ابدیت و تغییر

✓ معمای چگونگی پاسخگویی قرآن ثابت (با ۶۲۳۶ آیه مشخص) به نیازهای متغیر و تحولات گسترده زندگی بشر، از جمله چالش‌های بنیادینی است که نیازمند تبیین علمی دقیق می‌باشد.

✓ اندیشمندان و عالمان بزرگی از شیعه و سنی که برای حل منطقی رابطه میان «ابدیت قرآن» و «تغییرات زمان» تلاش‌های ارزشمندی کرده‌اند، شامل بزرگانی نظیر علامه طباطبایی، شهید مطهری، استاد سبحانی، علامه جوادی آملی، سید جمال‌الدین اسدآبادی و سید قطب می‌باشند.

✓ ۲ محور حیاتی برای حل معمای ماندگاری: ۱- شناخت حوزه‌های مباحث قرآن | ۲- درک اسرار ماندگاری وحی.

یکم. حوزه‌های مباحث قرآن

✓ ۴ حوزه روابط انسان در قرآن: ۱- با خدا | ۲- با طبیعت | ۳- با خود | ۴- با دیگران.

توجه داشته باشید: در بررسی حوزه‌های چهارگانه روابط انسانی، باید هوشیار باشید که تنها حوزه‌های مربوط به رابطه انسان با «خود» و «دیگران» متأثر از تحولات زمان دستخوش تغییر می‌شوند؛ اما رابطه بنیادین انسان با «خداوند» و قوانین حاکم بر «طبیعت»، همواره ثابت بوده و هرگز مشمول دگرگونی‌های عصری نمی‌گردند.

دوم. اسرار ماندگاری قرآن در بستر زمان

✓ ۳ رکن پویایی و زنده ماندن قرآن: ۱- ژرفای نامحدود آیات | ۲- پیوند قرآن با عترت | ۳- اجتهاد روشمند.

الف) ژرفای نامحدود قرآن